

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Асоціація університетів України
Одеська обласна державна адміністрація
Одеська міська рада
Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
Освітньо-культурний центр «Інститут Конфуція»**

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОГО КОНГРЕСУ

**«ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
В УНІВЕРСИТЕТСЬКОМУ ПРОСТОРІ»**

18-21 травня 2017 року

Місце проведення:

**Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
(м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26)**

**Одеса
2017**

**Ministry of Education and Science of Ukraine
National Academy of Educational Sciences of Ukraine
Association of Universities of Ukraine
Odessa Regional State Administration
Odessa City Council
Odessa Regional Advanced Training Institute for Teachers
Education and Culture Centre «Confucius Institute»**

**SOUTH UKRAINIAN NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY
NAMED AFTER K. D. USHYNsky**

**THIRD INTERNATIONAL CONGRESS
«GLOBAL CHALLENGES OF PEDAGOGICAL EDUCATION
IN ACADEMIC SPACE»**

18-21 May 2017

**South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky
26, Staroportofrankivska Str.**

**Odessa
2017**

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
(протокол № 11 від 27 квітня 2017 року)

Укладачі:

Чебикін Олексій – доктор психологічних наук, академік НАПН України (голова)
Ананьєв Антон – кандидат психологічних наук, приват-професор (Україна)
Андрущенко Віктор – доктор філософських наук, академік НАПН України (Україна)
Богуш Алла – доктор педагогічних наук, академік НАПН України (Україна)
Білова Наталія – кандидат педагогічних наук, приват-професор (Україна)
Балуба Ігор – кандидат історичних наук, начальник відділу педагогічної та післядипломної освіти Міністерства освіти і науки України (Україна)
Бідний Григорій – професор Університетського коледжу м. Нью Джерсі (США)
Богданова Інна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Гаєвець Яна – кандидат педагогічних наук, викладач (Україна)
Гайжугіс Альгірдас – габілітований доктор гуманітарних наук, академік, член-кореспондент Академії наук Литовської республіки (Литва)
Дін Сін – PhD, координатор Освітньо-культурного центру КНР «Інститут Конфуція» (Китай)
Джангулашвілі Леван – професор (Грузія)
Джуринський Петро – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Долинський Борис – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Жаровцева Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Жук Олександр – доктор педагогічних наук, професор (Білорусь)
Задорожна Любов – кандидат філософських наук, заступник директора Одеського обласного інституту вдосконалення вчителів (Україна)
Койчева Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Копусь Ольга – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Курлянд Зінаїда – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Мартінова Раїса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна)
Музиченко Ганна – доктор політичних наук, професор (Україна)
Наумкіна Світлана – доктор політичних наук, професор (Україна)
Осипова Тетяна – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Пальшкова Ірина – доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Попова Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Саннікова Ольга – доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України (Україна)
Симоненко Світлана – доктор психологічних наук, професор (Україна)
Скворцова Світлана – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України (Україна)
Тарасенко Ольга – доктор мистецтвознавства, професор (Україна)
Хмель Наталя – кандидат психологічних наук, приват-професор (Україна)
Яковлева Марина – кандидат психологічних наук, доцент (Україна)

Усі матеріали друкуються в авторській редакції.

Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі : матеріали
Г 54 III Міжнародного Конгресу (м. Одеса, 18-21 травня 2017 року) / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 678 с.

ISBN 978-966-916-275-5

До збірника ввійшли матеріали III Міжнародного Конгресу «Глобальні виклики педагогічної освіти в університетському просторі», присвяченого узагальненню педагогічних, психологічних та соціально-політичних аспектів підготовки сучасного вчителя; системі формування духовного та інтелектуального потенціалу сучасної молоді; перспективним психолого-педагогічних концепціям підготовки вчителя в системі університетської освіти; інноваційним авторським педагогічним технологіям.

Збірник рекомендовано для широкого кола фахівців, які цікавляться проблемами педагогічної освіти.

УДК 378.4:37.015.3+001
ББК 74+72я43

Методи дослідження: емпіричні – спостереження, бесіда, аналіз продуктів діяльності; психодіагностичне тестування, у ході якого були використані наступні конкретні методики: для дослідження процесуальних характеристик візуального мислення – модифікований варіант методики П. Торренса, рішення завдань за методикою Л. Кінга; для дослідження операціональних компонентів візуального мислення – методика Прогресивних матриць Дж. Равена, методика Р. Амтхауера; для дослідження професійних здібностей – методика Дж. Гілфорда, метод експертних оцінок; шкала Дембо-Рубинштейна; розвивальні – тренінгові завдання для розвитку візуального мислення.

У проведенні дослідження брали участь 300 досліджуваних: 150 студентів 1-5 курсів музично-педагогічного факультету (від 18 до 23 років музиканти та хореографи); 150 студентів 1-5 курсів художньо-графічного факультету.

В результаті теоретичного та емпіричного дослідження було виявлено, що творчі здібності є основою розвитку виконавської майстерності в різних видах творчої діяльності. Інтелектуально-творчий компонент є домінуючим у структурі спеціальних здібностей. Визначено, що візуальне мислення є одним з вищих психічних пізнавальних процесів, який входить до складу інтелектуально-творчого компонента спеціальних здібностей.

З'ясовано, що візуальне мислення виконує функцію інтелектуального програмування, побудови способів створення виконавського образу як образу-концепту та контролю над його створенням. Візуальна креативність як процесуальний механізм візуального мислення є одним з механізмів розвитку творчих спеціальних здібностей, за допомогою останньої відбувається трансформація об'єкта, створення нового образу. Індивідуальні показники візуальної креативності характеризують рівень готовності до творчої професійної діяльності.

Таким чином, візуальне мислення в творчій професійній діяльності – це процес створення і трансформації виконавського образу як індивідуального способу представлення образу-концепту, опосередкованого образом світу суб'єкта творчої діяльності.

Доведено, що різні види творчої діяльності сприяють розвитку візуального мислення, його процесуальних, змістових та операціональних компонентів. Особливості розвитку вказаних складових візуального мислення у студентів різних творчих спеціальностей залежать від професійної специфіки спеціальностей, якими вони оволодівають в процесі навчання. Порівняльний аналіз особливостей розвитку структурних компонентів візуального мислення у студентів творчих спеціальностей показав, що у студентів-піаністів та студентів-художників рівень розвитку таких показників, як: візуальна оригінальність та конструктивна активність вище, ніж у студентів-вокалістів та студентів-хореографів. У останніх вище рівень таких показників, як: вербальна оригінальність та категоріальна гнучкість. У студентів різних творчих спеціальностей рівень розвитку продуктивності висунення візуальних гіпотез знаходиться на одному рівні.

Виявлено, що протягом всього процесу навчання відбувається розвиток процесуальних характеристик та операціональних компонентів візуального мислення у студентів творчих спеціальностей, але воно має свої особливості. Так, у студентів-музикантів розвиток процесуальних характеристик та операціональних компонентів візуального мислення має тенденцію до зниження на 2-3 курсі, і якісне зростання спостерігається на 4 і 5 курсі. У студентів-художників виявлено рівномірний розвиток процесуальних та операціональних компонентів візуального мислення протягом досліджуваного віку. У студентів-хореографів, навпаки, розвиток структурних компонентів візуального мислення стрибкоподібний – повільне зростання до 3 курсу і значний стрибок на 4 та 5 курсі навчання.

Розроблено, апробовано та доведено ефективність психологічного тренінгу з розвитку візуального мислення у студентів творчих спеціальностей.

Література

1. Симоненко С.М. Психологические особенности развития визуального мышления у студентов музыкальных факультетов Украины и Китая / С.М. Симоненко, Даньян Цзян // Revista. Psihologie. Pedagogie specială. Asistență Socială. – Nr.3(36)/2014. – С. 67-76.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ

Ситнік С. В.

Університет Ушинського, Україна

Копінг-поведінка студентів у конфліктній ситуації визначається зовнішніми та внутрішніми чинниками. Зовнішні чинники це передусім особливості ситуації взаємодії. До внутрішніх чинників відносяться психологічні характеристики студентів. Вивчення внутрішніх чинників важливо для

оптимізації поведінки студентів у конфліктній ситуації у процесі взаємодії. Зазначена наукова проблема розглядалася такими вченими як Б.М. Тепловим, В.М. Русаловим, К.Томасом Р.Лазарусом, С.Фолкманом та ін. Разом з тим питання щодо психологічних чинників копінг-поведінки студентів потребує свого подальшого вивчення. У зв'язку з цим мета нашого дослідження полягала у визначенні копінг-поведінки студентів та її психологічних чинників.

Поняття копінг використовується в психології для опису характерних способів поведінки людей в різних життєвих ситуаціях. Р. Лазарус і С. Фолькман [2] розглядають копінг як динамічний процес, що визначається суб'єктивністю переживання ситуації, стадією розвитку конфлікту, зіткненням суб'єкта з зовнішнім світом.

Для досягнення мети дослідження був обраний психодіагностичний інструментарій: методика виявлення стратегії поведінки у конфлікті К.Томаса; опитувальник структури темпераменту В. М. Русалова. В експерименті приймали участь 33 студента. Проведене емпіричне дослідження показало, що 39% досліджуваних надають перевагу копінг-поведінці суперництва. Вони намагаються задовольнити власні потреби завдаючи шкоду іншому. Стратегію співробітництва обрали 30%. Тобто такі студенти спрямовані на врахування інтересів обох сторін. Схильність до компромісу виявили 15% досліджуваних, вони погоджуються на взаємні поступки. Обирають уникнення 9% студентів, що вказує на відсутність у них прагнення до взаємодії, а також на їх відмову від власних цілей. Стратегії пристосування надають перевагу 7% досліджуваних. Це виявляється у відмові власних інтересів заради іншого.

Отримані результати дослідження показали, що студенти серед копінг-поведінки виокремлюють дві провідні – суперництво і співробітництво. Для з'ясування достовірності відмінності між цими двома копінг-поведінками був застосований U-критерій Манна-Уїтні. Отримане емпіричне значення U_{emp} (47,5) знаходиться в зоні статистичної не значимості (див. рис. 1).

Незважаючи на те, що за кількісними показниками різниця є, але застосування статистичного критерію цю різницю не підтвердило. Це свідчить проте, що студенти в рівній мірі використовують копінг-поведінки суперництва і співробітництва. Вибір між цими копінг-поведінками зумовлюється специфікою конфліктної ситуації, індивідуальними особливостями студентів.

Поряд з копінг-поведінками суперництва і співробітництва на третьому місті для студентів стоїть копінг-поведінка компроміс. З'ясування різниці між суперництвом і компромісом за допомогою непараметричного Укритерія Манна-Уїтні показало, що $U_{emp}=4$; при $p<0,01$. Тобто перевага у кількості вияву стратегії суперництва над стратегією компромісу підтверджується на 1% рівні статистичної значимості. Стратегії уникнення та пристосування не користуються популярністю у студентів.

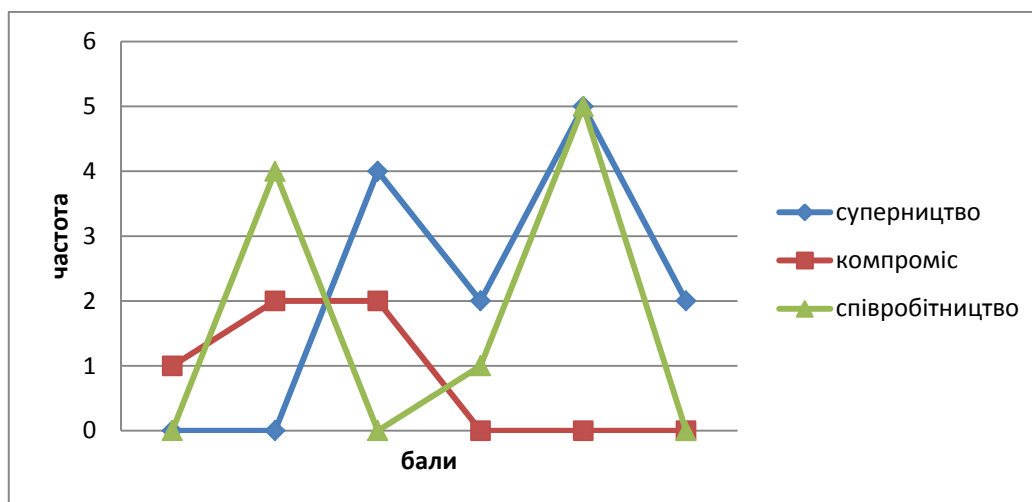

Рис. 1. Частота вибору копінг-поведінки студентами

Результати дослідження психологічних особливостей студентів за методикою В.М. Русалова, були використанні для з'ясування провідних психологічних чинників копінг-поведінки досліджуваних. З цією метою був проведений кореляційний аналіз Пірсона за допомогою якого були визначенні зв'язки між психологічними особливостями досліджуваних та їх копінг-поведінкою. Застосування статистичної процедури кореляційного аналізу розкриває закономірності зв'язків між цими показниками. Виявлено прямий сильний зв'язок між такою копінг-поведінкою, як суперництво і ергічність ($r=0,453$; при $p<0,01$); між суперництвом і темпом ($r=0,347$; при $p<0,05$). Є зворотній зв'язок між суперництвом і соціальним темпом ($r=-0,352$; при $p<0,05$). Таким чином, у досліджуваних з переважанням такої копінг-поведінки як суперництво часто зустрічаються такі

психологічні характеристики як активність, жвавість, рухливість, намагання включатися в різні види діяльності.

Співробітництво має прямий зв'язок з пластичністю ($r=0,359$; при $p<0,01$); з соціальною пластичністю ($r=0,353$; при $p<0,05$); з ергічністю ($r=0,358$; при $p<0,05$); з соціальною ергічністю ($r=0,347$; при $p<0,05$). Отже, досліджувані, які схильні виявляти співробітництво в конфліктних ситуаціях зазвичай мають потребу в опануванні предметного світу. Їм притаманна товариськість, прагнення до розумової і фізичної праці, інтерес до соціальної діяльності.

Копінг-поведінка компроміс має зв'язок з емоційністю ($r=0,344$; при $p<0,05$); соціальною емоційністю ($r=0,356$; при $p<0,05$). Зворотній зв'язок компроміс має з ергічністю ($r=-0,341$; при $p<0,05$) і соціальною ергічністю ($r=-0,357$; при $p<0,05$). В цілому студенти, які схильні до компромісу є емоційно чутливими, особливо в комунікативній сфері. Вони спокійні, надають надмірного значення оцінкам оточуючих людей.

Таким чином, обрання тієї чи іншої копінг-поведінки пов'язано не тільки з умовами зовнішньої ситуації, але й з психологічними особливостями студентів. Знання цих закономірностей допомагає здійснювати індивідуальний підхід у розвивально-корекційній роботі зі студентами, випрацьовувати у них індивідуальний стиль ефективного подолання конфліктних ситуацій у процесі взаємодії.

Література

1. Гришина Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб.: ПИТЕР, 2002. – 464 с.
2. Lazarus R.S., Folkman S., Stress, appraisal, and coping. New York: Springer, 1984.
3. Русалов В. М. Темперамент в структуре индивидуальности человека: дифференциально-психофизиологические и психологические исследования. – М.: ИП РАН, 2012. – 528 с.

РОЛЕГРАМА ТА ЇЇ РОЛЬ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Талаш І. О.

ДВНЗ «Криворізький державний педагогічний університет», Україна

Зроблено спробу обґрунтувати потребу в розробці ролеграми як системи цілеспрямованих і послідовних дій, спрямованих на формування рольової структури особистості професіонала та його рольової компетентності в процесі міжособистісної взаємодії.

У швидкозмінних умовах сучасного інформаційного суспільства фахівець у будь-якій галузі, у тому числі викладач вищого навчального закладу, педагог-філолог, не можуть обмежитися лише виконанням безпосередніх професійних функцій, сучасний професіонал у сфері освіти має вміти поєднувати різні напрямки діяльності, які подекуди характерні для суміжних професій, наприклад, педагог – психолог, педагог-філолог – психолог, психолог – педагог тощо. Як правило, особистість на інтуїтивному рівні знаходить, як оптимально поєднувати виконання різних функцій для успішної реалізації професійної діяльності, та співвідносить це зі своїми індивідуальними особливостями, виробляючи індивідуальний стиль вирішення професійних задач. У науковій літературі є дослідження, предметом яких є вивчення проблем формування індивідуального стилю професійної діяльності; розвиток соціальних здібностей професіонала, здібностей до педагогічної творчості тощо. Такий фрагментарний розгляд особистості фахівця не дозволяє дати відповідь на запитання, як інтегрувати в професійній діяльності різноспрямовані функції, що змушена виконувати особистість.

На нашу думку, саме в межах рольової теорії можливо розв'язати проблему інтеграції різноспрямованих функцій, що має виконувати фахівець, шляхом побудови рольової структури особистості професіонала, а також розробити цілісну логічно побудовану систему підготовки та підвищення кваліфікації освітян.

Теоретичні положення, висвітлені в працях П. Горностая, І. Колмакової, Н. Корабльової, Р. Мертона, З. Мірошник, Б. Хомуленко, Т. Хомуленко, дозволяють виявити два шляхи опанування рольовим набором певного соціального статусу – інституалізований (або формальний) і неінституалізований (або неформальний), – при чому ці шляхи взаємодоповнюють одне одного і лише використання обох може дати бажаний результат.

Однак, у сучасній науковій літературі психологічні механізми опанування ролями не представлені системно. Науковці обмежуються аналізом окремих важливих аспектів, що необхідні для формування певних моделей поведінки.

На нашу думку, механізм опанування ролями цілісно й систематично може бути представлений у ролеграмі. Теоретичними засадами побудови ролеграм є теорія діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, А. Лурія, С. Рубінштейн та ін.), теорія професійного вибору Дж. Холланда, основні положення психології з проблеми підготовки кадрів, викладені в дослідженнях І. Баклицького,